

15862

355.2

4-96

1912

Ն. Կուպրիեանով.

Ընդ.
Ո. Ռ. 7.252

ՀԱՄ - 676

2-4200a

կ. թ

ԱՇԽԱՐՀԱՊԱՀ ԶԻՆԻՈՐ

(Օպուլենեց)

Բնագիրը տպած է Թիֆլիսի տեղական բրիգադայի հրամանատար Գինեբալ-Մայոր Դոմբովսկու հաճութեամբ:

355.2
4-96

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ս

Էլեկտրասպ. Օր. Ն. Սևանյանի, Պոլից. 7

1912

2010

2001

Арм. 355.2
2-4200a 4-96

Ն. Կ. Մ. ԹԱԳԱՆՈՐ ԿԱՅՍՐ
ՆԻԿՈԼԱՅ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎԻՉ

ИВБ. № 21620

huf

ՌՈՒՍ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՀԻՄՆԸ

Տէր, պահեա զկայսր մեր.

Հօր, Ինքնակալ.

Թագաւորեա Դու մեզ ի պարծանս,

Թագաւորեա յերկիր թշնամեաց,

Կայսր ուղղափառ:

Տէր, պահեա զկայսր մեր:

44578. ախ

29579-67

ԱՇԽԱՐՀԱՊԱՀ ԶԻՆԻՈՐՆԵՐԻ ԶՕՐԱԽԱՂԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Առաջին կարգի աշխարհապահ զինւորները կամ մարտիկները, խաղաղ ժամանակ, զօրախաղի են կանչուում երկու անգամ—մարտիկների շարքը դասելու առաջին և երրորդ տարիներում: Զօրախաղի ժամանակն ամեն անգամ որոշուում է բարձրագոյն հրամանով, որ յայտարարուում է Զինւորական վարչութեան հրամանի միջոցով: Մարտիկներն իրենց ծառայութիւնը կատարում են գաւառական զինւորական նաչալնիկների ատեաններին կից: Զօրակոչի ժամանակը նախօրօք յայտնուում է մարտիկներին ոստիկանութեան միջոցով: Ժամանակին ժողովատեղին ներկայանալ չկարողացողը պիտի յայտնի այդ մասին զինւորական ատեանին: Զօրախաղի համար, պէտքական լինելն որոշելու համար, ներկայանալուց, մարտիկները ենթարկուում են բժշկական քննութեան:

Զօրախաղի համար ժամանակին զինւորական նաչալնիկին, առանց յարգելի պատճառի, չներկայացողը պատասխանատուութեան տակ է ընկնում և զինւորական նաչալնիկը այդպիսիներին յանձնում է դատելու զինւորական (պօլկի) դատարանին 1869 թվի Զինւորական Որոշումների ժողովածուի XXII գրքի 131 և 140 յօդաձևերի հիման վրայ (մինչև 8 ամիս քաղաքացիական բանտարկութիւն):

Ներկայանալուց մարտիկները պիտի ունենան գաւառական զինւորական ատեանների իրանց տւած մարտիկական վկայականները, կարգին ոտնաման, շո-

բեր, երեք ձեռք փոխնորդ և մի երեսարբիչ, իսկ ով կարող է՝ նոյնպէս ներքնակ և բարձի երես: Այս բոլորը պիտի դարսւած լինի տոպրակի մէջ, որը պիտի ունենայ ուսակապեր:

Պատերազմի ժամանակ մարտիկները կատարում են պահակական և կօնվոյական ծառայութիւններ, այլև կարիքի դէպքում լրացնում են զօրքի շարքերը:

Զօրախաղի ժամանակ մարտիկներին կանչում է զինւորական նաչայլնիկը և նրանցից կազմւում են նոր ուսումներ. ամէն ուսում բաժանւում է վզվօդներին, վրզօդները օտդէլէնիաների և տասնեակների (դեսեստակա): Տասնեակը կառավարում է մարտիկներից մէկը, որ կոչւում է դեսեստսկի (տասնապետ), վզօդները և օտդէլէնիաները կառավարելու համար նշանակւում են ուսուցիչներ, որ լինում են ունտէրօֆիցերներ (ենթապայ) և եֆրէյտօրներ: Ռոտաները կառավարում են օֆիցերները (սպաները): Իւրաքանչիւր մարտիկ պիտի գիտենայ թէ ինքը ո՞ր տասնեակում, վզվօդում և ուսուցչում է ծառայում:

Ծառայութեան ժամանակ մարտիկները հազնում են սեփական ուսնաման և շորեր. կառավարութիւնից նրանց չի տրւում ոչ էլ անկողին (ներքնակ, բարձ և սաւան): Իւրաքանչիւր մարտիկի կառավարութիւնից տրւում է օրական 3 գրւանքայ սև հաց, որը կարելի է փոխարինել ցորենի հացի աւելի քիչ քանակութեան՝ այնքան, որքան արժէ 3 գրւանքայ սև հացը—ճաշ՝ բորշչ կամ սուպ $\frac{1}{2}$ գր. մսով և կաշա, ընթրիք՝ կաշիցա $\frac{1}{4}$ գր. մսով, $\frac{1}{2}$ մսխալ թէյ և 6 մսխալ շաքար այլև ամբողջ ծառայութեան միջոցում $\frac{1}{2}$ գր. սաւսն: Փող չի տրւում:

ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ, ՈՐ ՊԻՏԻ ՍՈՎՈՐԻ ՄԱՐՏԻԿԸ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՁԻԱԾ ԺԱՄԱՆԱԿ

Տէրունական աղօթք: Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն Գո, եկեսցէ արքայութիւն քո: Եղիցին կամք Գո, որպէս յերկինս և յերկրի: Չհաց մեր հանապազօրդ տուր մեզ այսօր: Թող մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց: Եւ մի տանիր զմեզ ի փորձութիւն, այլ փրկեա ի չարէն. զի Գո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւետեանս. ամէն:

Աղօթք Թագաւորի եւ Հայրենիքի համար: Տէր, փրկիր Գո ժողովրդին և օրհնիր Գո ժառանգութիւնը: Տուր յաղթութիւն մեր ուղղափառ ԿԱՅՍՐ ՆԻԿՈՂԱՅ ԱՆԷՔՍՏԱՆԴՐՈՎԻՉԻՆ թշնամիների դէմ և Գո խաչով պահպանիր նրա կեանքը:

Մարտիկի նշանակութիւնը: Մարտիկը Կայսեր և Հայրենիքի ծառան և նրանց, արտաքին ու ներքին թշնամիներից, պաշտպանն է: Արտաքին թշնամի կոչւում են այն տէրութիւնները, որոնց հետ Ռուսաստանը պատերազմում է. ներքին թշնամի կոչւում են այն բոլոր մարդիկ, որոնք օրէնքներին հակառակ են գնում:

Երգում: Երգմամբ մարտիկը Աստծու առաջ խոստանում է հաւատով և ճշմարտութեամբ ծառայել Թագաւորին, Գահաժառանգին ու Հայրենիքին և պաշտպանել նրանց, եթէ ինքը մեռնելու էլ լինի:

Դրօշակի նշանակութիւնը: Դրօշակը մի սրբութիւն է, որը մարտիկը պարտաւոր է պաշտպանել մինչև իր արեան վերջին կաթիլը: Դրօշակը, իւրաքանչիւր պօլկի, շնորհում է ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԸ:

ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ԱՆՁՆԱԻՈՐՈՒԹԵԱՆՅ ԱՆՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՏԻՏՂՈՍՆԵՐԸ

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ Թագաւոր
Կայսր Նիկոլայ Ալեքսանդրովիչ երկրորդ:

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ Թագուհի
Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆեոդորովնա:

ՆՈՐԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ԲԱՐՁՐՈՒԹԻՒՆ Թագա-
ժառանգ Յեսարիկ և մեծ իշխան Ալեքսէյ Նիկոլաևիչ:

Օգոստոսփառ Մայր Թագաւոր Կայսեր ՆՈՐԻՆ
ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ Թագուհի Կայսրուհի Մա-
րիա Ֆեոդորովնա:

Ով է կոչոււմ իշխանաւոր (նաչայնիկ): Իշ-
խանաւոր կոչոււմ են Ռուսաց զօրքի բոլոր սպա-
ները (օֆիցերները), իր ոտի ֆելդֆելը և ենթա-
սպաները (ուստեր-օֆիցերները), այն եֆրէյտօրները
և հասարակ զինւորները (բեաղօւօյ), որոնք նշա-
նակոււմ են վզօղներ կամ օտդէլէնիաներ կառա-
վարելու համար նոյնպէս և իր ուսուցիչը:

Ով է կոչոււմ աւագ (ստարշի): Աւագ կոչոււմ
են իր պօլկի այլ ուստաների և բոլոր զօրամասերի
ֆելդֆելներն ու ենթասպաները, ոչ-ստրօւօյ աւագ
կարգի զինւորները և իր ուստայի այն եֆրէյտօրները,
որոնք իշխանաւոր չեն նշանակուած:

Գեներալների, Էսաբ եւ օբեր սպաների ֆիսղոսը եւ
արսաֆին նւաններից նանաչելը:

Օբեր-օֆիցերները իրանց պագօնի վրայ ունին
մի գունաւոր շերտ (պօլօսկա), պրապօրշչիկներն ու-

նին մէկ, պօդպօրուշիկը՝ երկու, պօրուշիկը՝ երեք
և շտաբս-կապիտանը չորս աստղեր. նրանց տիտղոսն
է՝ Ձերդ մեծապատուութիւն (Վաշէ բլադօրօղիէ):
Կապիտանն ունի մի շերտ առանց աստղի. նրա տիտ-
ղոսն է՝ Ձերդ բարձր բարեծննդութիւն (Վաշէ վիսօկօ-
բլադօրօղիէ):

Շտաբ-օֆիցերական աստիճանը երկու է. պօդ-
պօլկովնիկ և պօլկովնիկ: Պօդպօլկովնիկն ունի երկու
գունաւոր շերտ և երեք աստղ, իսկ պօլկովնիկը՝ եր-
կու գունաւոր շերտ առանց աստղի: Նրանց տիտղոսն
է՝ Ձերդ բարձր բարեծննդութիւն (Վաշէ վիսօկօ-
բլադօրօղիէ):

Գեներալական աստիճանը երեք է. Գեներալ-
Մայոր, Գեներալ-Լէյտէնանտ և իսկական Գեներալ:
Գեներալ-մայորի պագօնը ամբողջ բազօթիկից է երկու
աստղով, Գեներալ-Լէյտէնանտինը՝ նոյնպէս՝ երեք
աստղերով: Սրանց տիտղոսն է՝ Ձերդ գերագանցու-
թիւն (Վաշէ պրեվօսթօղիտելստվօ): Իսկական Գեներ-
ալն ունի նոյնպիսի պագօն առանց աստղի, տիտ-
ղոսն է՝ Ձերդ բարձր գերագանցութիւն (Վաշէ վիսօ-
կօպրեվօսթօղիտելստվօ):

Ասորին զինուորականներին արսաֆին նւաններով
իրարից զանազանելը: Ֆելդֆելէլի պագօնի վրայ
լայնութեամբ կարւած է լինում գալուն, իսկ ուն-
տէր-օֆիցերինը՝ երիզ (տեմա): Պօդպրապօրշչիկի
պագօնի մէջտեղից երկարութեամբ կարւած է լինում
գալուն: Այս բոլոր զինուորականների օձիքի վերին
մասի շուրջը կարւած է լինում գալուն և շինելի կոճ-
կածակներին կոճակներ: Եֆրէյտօրի պագօնի վրայ լայ-
նութեամբ կարւած է լինում մի երիզ, կրասեր-ուն-

տեր-օֆիցերինը երկու, իսկ աւագ-ուսներ-օֆիցերը— երեք: Աւագ կարգի նեստրոեօյները ունին նոյնպիսի պագօններ, ինչպէս ուսնէր-օֆիցերները, բայց նրանց օձիքի գալունը կարած է լինում ներքին մասում: Կանգիտասները բացի դրանից ունենում են ձախ թևի վրայ անկիւնաձև կարածք:

Սրանց անուանում են պարոն ֆելդֆելել, պարոն պօդպրապօրչիկ, պարոն ուսնէր-օֆիցեր, պարոն եֆրէյտօր և պարոն տասնապետ (դեսեատսկի):

ԻՇԽԱՆԱՌՆԵՐԻ ԿՈՉՈՒՄԸ, ԱՍՏԻՃԱՆԸ ԵՒ ԱԶԳԱ-

ՆՈՒՆՆԵՐԸ:

Տասնապետ

Ուսուցիչ

Ռօտնի կօմանդիր

Փաւառական զինւորական նաչայնիկ

Տեղական բրիգադայի նաչայնիկ

Շրջանի զօրքերի հրամանատար

Զինւորական նախարար

ԶԻՆԻՈՐԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ:

Զինւորական կարգապահութիւնը կայանում է իշխանաւորների հրամանները անթերի և առանց հակաձառելու կատարելում, խիստ աստիճանայարգութեան և ծառայութեան պարտականութիւնները բարեխղճօրէն կատարելու մէջ: Զինւորական կարգապահութիւնը պարտաւորեցնում է կատարել այն ամենը, ինչ որ կը հրամայի իշխանաւորը:

Հպատակում: Իւրաքանչիւր մարտիկ իր խնդիրները և բացատրութիւնները կարող է տալ միմիայն իր մերձաւոր իշխանաւորին—տասնապետին: Ինչ որ մարտիկի հետ պատահելու լինի այլև բոլոր նկատողութիւնների, նրան տւած հրամանների մասին, իսկոյն պիտի յայտնի իր տասնապետին:

Աստիճանայարգութիւն: Մարտիկը պիտի բոլոր իշխանաւորներին և աւագներին միշտ յարգանքով վերաբերւի թէ ծառայութեան ժամանակ և թէ ծառայութիւնից դուրս:

Մարտիկի վերաբերմունքը դէպի իշխանաւորները զանազան դէպքերում: Իշխանաւորների կամ աւագների հետ խօսելիս մարտիկը պիտի կանգնի հանգիստ (սմիրնօ), ուշադրութեամբ լսի ինչ որ ասում են և լրջօրէն, առանց շտապելու պատասխանի տւած հարցերին: Եթէ այդ ժամանակ մարտիկը գլխարկ ունի ծածկած, ապա խօսակցութեան ժամանակ պիտի ձեռքը կպցնի գլխարկին և այդպէս պահի մինչև որ չեն հրամայի ձեռքն իջեցնել: Երբ իշխանաւորը կանչի իրա մօտ, պիտի ուղղի շրջերը, կապի գօտին, եթէ կապած չունէր, և իշխանաւորին երկու-

երեք քայլ մնացած՝ կանգնի՝ ու ձեռքը կպցնի գլխարկին:

Իշխանաւորի ողջունին պիտի պատասխանել՝ Առողջութիւն եմ ցանկանում: (զգրավեա ժելալի), իսկ եթէ իշխանաւորը շնորհակալութիւն է յայտնում, պիտի պատասխանել՝ աշխատելու ուրախ եմ (ռազ ստարատսեա): Եթէ մնաս բարեւ է ասում՝ բարի նամբայ (սչաստլիւաւօ պոլտի) կամ բարով մնա՛մ (սչաստլիւօ օստավատսեա): Ամէն դէպքում պիտի աւելացնել իշխանաւորի տիտղոսը:

Քաղաքավարական կանոններ աւագների վերաբերմամբ: Իւրաքանչիւր դէպքում, երբ մարտիկն հանդիպում է աւագին, պիտի ուշադիր լինի և յարգանք ցոյց տայ: Եթէ մարտիկը նստած է, ապա աւագը մօտենալուս նա պիտի վեր կենայ և նրա առաջարկած հարցերին պատասխանի կանգնած: Հրաման կամ նկատողութիւն ստանալիս պիտի ձեռքը կպցնի գլխարկին. տրւած հրամանը կրկնի: Աւագի ներկայութեամբ ծխել չէ կարելի, եթէ նա չթոյլատրի:

Առհասարակ մարտիկը պիտի միշտ ուշադիր և քաղաքավարի լինի դէպի աւագները: Օրինակ եթէ աւագն ուզում է դռնով անցնել, մարտիկը պիտի դուռը բաց անի և սպասի մինչև նրա անցնելը. եթէ աւագն ուզում է նստի՝ աթոռ պիտի բերի, պիտի վերցնի աւագի վայր ձգած բանը, օգնէ ոտնամանները կամ շորերը հագնելիս և այլն:

Զինուորական պասիւ (չես) օտու կանոններ: Պատիւ (չեստ) տալիս են այսպէս. առանց հրացանի կանգնած ժամանակ—ազատ կերպով բարձ-

րացնելով աջ ձեռքը կպցնել գլխարկի ներքին մասին և ճամփու դնել իշխանաւորին աչքերով:

Առանց հրացանի գնալիս—անել նոյնը, իշխանաւորից 4 քայլ հեռաւորութեան վրայ առանց ձեռքը շարժելու: Եթէ պիտի պատիւ տալ Փրօնտ կանգնելով, ապա երեսը դարձնել դէպի անցնող իշխանաւորը, ձեռքը կպցնել գլխարկին և այնքան կանգ առնել, մինչև իշխանաւորն անցնի:

Հրացանով կանգնած ժամանակ—կանգնել հանգիստ (սմիրնօ) հրացանի բռնել «ու նօգի» (ոտի մօտ) և ճամփու դնել իշխանաւորին աչքերով: Եթէ հրացանը մէջքն է գցած, պատիւ պիտի տալ այնպէս, ինչպէս հրացան չունենալուց: Եթէ հրացանն ուսին է, ապա պատիւ տալուց պիտի գլուխը դարձնել իշխանաւորի կողմը և ճամփու դնել աչքերով. ձախ ձեռքը ազատ կերպով շարժել:

Հրացան ունենալուց «վօ Փրօնտ» չեն կանգնում:

Եթէ մարտիկը բան տանելիս լինի, պատիւ տալու ժամանակ այդ բանը պիտի բռնի ձախ ձեռքին և պատիւ տայ սովորական կերպով. իսկ եթէ այնպէս ծանր է, որ մի ձեռքով չի կարող պահել, ապա պիտի գլուխը դարձնի դէպի իշխանաւորի կողմը և ճամփու դնի աչքերով:

Զիով, կառքով, ելէկտրաքարշով և այլն գնալիս պատիւ տալու համար պիտի աջ ձեռքը կպցնի գլխարկին և ճամփու դնի իշխանաւորին աչքերով:

Վօ Քոօնս կանգնելով պատիւ պիտի տալ. ԹԱԳԱԻՈՐ ԿՍՅՍԵՐ և Արքայական Տան բոլոր Անդամներին, զրօշակների և շտանգարտների, իսկական ծառայութեան մէջ գտնւող և պաշտօնաթող (օտս-

տաւնօյ), բայց համազգեստ (ֆօրմա) կրող գէներալներին, այն զաւառական զինւորական նաչայնիկին, որի մօտ մարտիկն իր ծառայութիւնն է կատարում և իր ուսանի կամանդիրին:

Վօ ճրօն չկանգնելով պատիւ են տալիս Ռուսաց զօրքի բոլոր օֆիցերներին, զինւորական բժշկիկներին, այն զինւորական ատենի գործավարին (գէլօպրօիզվօդիտել), որտեղ մարտիկը ծառայում է, ստորին կարգի զինւորականներէց իր անմիջական իշխանաւորներին և հոգևոր թափօրններին (պրօցէսիա): Մնացած ստորին կարգի զինւորականներին (նիժնի չին) պատիւ են տալիս իբրև փոխադարձ բարև:

Գանգատելու կերպը (Ուսուցանւում է երկրորդ անգամ ծառայութեան կանչւելիս): Իւրաքանչիւր մարտիկի թոյլատրւում է գանգատուել եթէ նրան վիրաւորել են կամ չեն տւել այն, ինչ որ պիտի տան: Ինսպեկտօրական հարցմունքի ժամանակ գանգատուում են բերանացի, իսկ մնացած ժամանակները բերանացի կամ գրաւոր: Գրաւոր գանգատ ներկայացնողը պիտի ստորագրի ինքը: Գրաւոր գանգատը պիտի ներկայացնել այն անձի անմիջական իշխանաւորին, որից գանգատուում են. օրինակ իր տասնապետից պիտի գանգատուել իր վզվօդնի կամանդիրին, վզվօդնի կօմանդիրից ֆելդֆեբելին և այլն:

Միանգամայն արգելւում է սուտ գանգատներ տալը, իշխանաւորի տւած պատժի խստութեան պատճառով յայտնած գանգատը, եթէ իշխանաւորն իր իրաւունքների սահմանից չի դուրս եկել, նոյնպէս և մի քանի հոգի միասին գանգատ տալը: Արգելւում է գանգատուել ժամասացութեան, զօրախաղի և առ-

հասարակ ծառայութեան պարտականութիւնները կատարելիս և այն դէպքում, երբ մի ինսպեկտօրսկի քննութիւն բաց է թողել:

Անհիճ գանգասի համար մարտիկն ենթարկւում է կարգապահական պատժի և մինչև անգամ կարող է դատի ենթարկւել:

Մարտիկները ենթարկւում են հետեւեալ կարգապահական պատժներին—զօրանոցից (կազարմից) կամ բակից դուրս գալու արգելում, հերթից դուրս բանելու կամ ծառայութեան ուղարկւել և բանտարկութիւն (հասարակ, խիստ և ամենախիստ):

Կարևոր յանցանքների ու մեղքերի համար մարտիկներին կարող են դատի ենթարկել:

ՆԵՐՔԻՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Իր ծառայութեան տեղը գալուց մարտիկը բացի հրացանից ստանում է հետևեալ իրերը—մարտիկի խաչ, գլխարկին ամրացնելու համար. մի գօտի իր բլեխայով, փամփուշտաման և ամրութիւններ շինելու գործիքներ:

Մարտիկի պարսականութիւնները: Իւրաքանչիւր մարտիկ թագաւորի և Հայրենիքի ծառան է և պարտաւոր է պաշտպանել նրանց թէկուզ մեռնելու էլ լինի:

Ընդհանուր կանոններ ծառայութեան վերաբերեալ: Մարտիկը պիտի յիշի և չխախտի իր երդումը, լինի ճշմարիտ, բարեպաշտ, քաջ, կատարէ իր իշխանաւորների հրամանները, համբերութեամբ տանի ծառայութեան ծանրութիւնները և ձախողութիւնները, օգնէ ընկերներին խօսքով ու գործով, յետ

պահէ նրանց վատ արարքներից և ազատէ նրանց փորձանքից, մանաւանդ պատերազմի ժամանակ, կեանքը նոյնիսկ չխնայելով:

Իրան ու իր առարկաները մաքուր ու կարգին պահելու կանոններ: Ամեն առաւօտ անկողնից ելնելուց պիտի ուղղէ անկողինը, մաքրէ շորերը, կօշիկները, երեսը և ձեռքերն, անպատճառ սապոնով, լւանայ, բերանը ողողէ, սրբւի միշտ մաքուր երեսսրբիչով, յետոյ ներկայանայ իբր տասնապետին առաւօտեան զննութեան (օսմօտր): Գնայ բաղնիք առնուազն ամիսը երկու անգամ, իսկ ամառը ըստ հնարաւորութեան յաճախ լողանայ այն տեղում, որ կնշանակէ իշխանութիւնը: Մարտիկը պիտի յաճախ լւանայ ոտները, մազերը կարճ խուզի, փոխնորդը փոխէ առնուազն շաբաթը մի անգամ, թաց փոխնորդ չհագնէ, տոպրակի իրերը պահի կարգին ու մաքուր, անկողինը թափ տայ առնուազն շաբաթը մի անգամ: Հիւանդանոց կամ բանտարկութեան գնալիս ունեցածն յանձնէ իր տասնապետին:

Ազատ ժամանակները մարտիկը կարող է զբաղւել իր գործերով. կարկատան անել, երգել, գործիքներ ածել. միայն ընկերներին չպիտի խանգարի: Ծաշից յետոյ հանգստեան ժամերին երգն ու գործիք ածելն արգելւում է: Ոգելից խմիչքներ զօրանոց չբերի. հիւրեր ներս բերել կարելի է իշխանութեան թոյլտուութեամբ. հիւրերի զօրանոցում քնելն արգելւում է:

Բակից դուրս գալ առանց իշխանութեան թոյլտուութեան չէ կարելի, իսկ թոյլտուութեան դէպքում պիտի ներկայանալ ոտի հերթապահին (դեժուրնի),

ցոյց տալ արձակման նշանը և յայտնել թէ մինչև որ ժամն է արձակւած քաղաք գնալու: Փողոցում պիտի լինի վայելուչ, զինեալներ չմտնի: Արձակումից վերադառնալուց պիտի ներկայանայ ոտի հերթապահին:

Ռօսայի կամ կօմանդայի եւ դոմեի մօտ օրապահի (դնեւայնի) պարսկանութիւններ: Օրապահ նշանակւած մարտիկները ենթարկւում են ոտի հերթապահին (դեժուրնի պօ ոտէ). ծառայութեան ժամանակ կրում են սառը գէնք: Օրապահները պարտաւոր են միշտ գտնուել ոտայում և բոլոր նկատողութիւնների, անճշտութեանց և եղելութիւնների մասին իսկոյն տեղեկութիւն տալ ոտի հերթապահին: Երբ մարտիկները զօրանոցում չեն, հսկէ, որ իրեղէններ չկորսւին, կողմնակի անձինք առանց պատշաճաւոր թոյլտուութեան ոտայում չլինին նոյնպէս և կողմնակի անձինք աղմուկ չհանեն ու ժամանակին գնան: Գիշերը հսկէ, որ լամպաները կանոնաւոր վառւին: Զօրանոցում կամ նրա մօտ հրդէհ պատահելու դէպքում զարթեցնէ բոլորին: Հերթապահ օրապահներին արգելւում է քնելու պառկելը, իսկ ոչ—հերթապահները կարող են հանգստանալ: Ռօտայում գտնուող հսկողութեան տակ եղողներին հետեւէ:

Հերթապահ օրապահին փոխարինելու համար օրապահ ուղարկւում է ոտայի հերթապահը իսկ փոխաւորը ներկայանալով նրան, իր պահակատեղում կատարւած բոլոր եղելութեանց մասին տեղեկութիւն է տալիս:

Դռներին մօտի օրապահները պարտաւոր են չթողնել մարտիկներին և ստորին կարգի զինւորականներին (մի շինութեան մէջ ապրելու դէպքում) առանց

համազգեացի, ոչ զգաստ տեսքով այլև արձակման նշան կամ տոմսակ չունեցողներին դուրս գալ: Երեկոյեան, անունները կարդալուց յետոյ, թողնել նրանց, որոնք ունին գրաւոր թոյլտուութիւն: Դիտել կողմնակի անձանց, որոնք բան են դուրս տանում, եթէ կասկածելի է թէ գողութիւն է կատարել, ապա կալանաւորել դուրս եկողին և կանչել ուստի հերթապահին:

Օրապահը կանչում է ուստի հերթապահին եթէ տեսնում է որ զօրանոցի մօտ ստորին կարգի զինւորականները կուտւում են կողմնակի անձանց հետ, հրդէհի ժամանակ և արտասովոր դէպքերում: Օրապահները չպիտի թոյլ տան բակը և զօրանոցը ներս մտնելու վաճառականներին, թափառական երաժիշտներին և աղքատներին:

Մարտիկ ասանապետի պարսականութիւնները (պարտադիր է միայն տասնապետների համար): Տասնապետն իր տասնեակի անմիջական իշխանաւորն է: Նա հսկում է իր ստորադրեալ մարտիկների բարք ու վարքի և ծառայութեան պարտականութիւնների ճիշտ կատարելու վրայ: Ռօտից հեռացող մարտիկներից յետ է վերցնում տէրութեան պատկանող իրերը: Բոլոր հիւանդ մարտիկների մասին տեղեկացնում է վզվողնի կամանդիրին:

ՔԱՂԱՔԱՊԱՀ ԶՕՐՔԻ (ԳԱՐՆԻԶՕՆԻ) ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Պահակախմբերի նշանակութիւնը: Պահակախումբ (կարաուլ) կոչւում է զինւած զինւորական խումբ, որ նշանակւում է Պետական գոյք, բանտար-

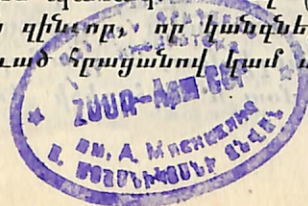
կեալներ, կարգ ու կանոն պահպանելու այլև պատիւներ (պօչեստի) տալու համար:

Պահակախմբի մէջ պիտի պահպանւի խիստ կարգ ու կանոն: Ոչ ոք պահակատնից (կարաուլնօէ պօմէշէնիէ) առանց իշխանաւորի թոյլտուութեան չի կարող հեռանալ: Երեկոյեան զարեայից մինչև առաւօտեան զարեան նրանք, որոնք պիտի պահակատեղիներում (պօստ) կանգնեն, կարող են հանգստանալ առանց հանելու: Երգ, երաժշտութիւն և ամեն տեսակ խաղեր պահակախմբում արգելւում է. պահակատանը ոգելից խմիչքներ բերելն արգելւում է:

Ով է կոչւում պահակապետ: Պահակախմբի միջի աւագը (ստարշի) կոչւում է պահակապետ (կարաուլնի նաչայնիկ): Եթէ պահակախմբի գլխաւորը հասարակ զինւոր է կամ եֆրէյտօր, այդպիսի պահակախումբը կոչւում է եֆրէյսօրական, եթէ ունտէրօֆիցեր է—ուսէրօֆիցերական և եթէ օֆիցեր է—օֆիցերական:

Ով է կոչւում ռազվօդեաչի: Ռազվօդեաչի կոչւում է այն ստորին կարգի զինւորականը (նիժնի չին), որ պահակներին (չասօլօյ) տեղաւորում է (կանգնեցնում է) պահակատեղիներում և քննում կարգին է ստացւած և յանձնւած պահակատեղին (պօստ): Ռազվօդեաչին կատարում է ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍԵՐ, պահակապետի ու պահակի ունտէրօֆիցերի հրամանները:

Ով է կոչւում պահակ: Պահակ (չասօլօյ) կոչւում է ամեն մի զինւոր, որ կանգնեցրած է պահակատեղիում՝ զինւած հրացանով կամ մերկացրած սառը զէնքով:

Պահակի ընդհանուր պարսկականութիւնները եւ երբ պիտի նա գէնի գործածէ: Պահակը պարտաւոր է ուշադրութեամբ հսկել իր պահակատեղին և իր հրակողութեան յանձնած բաները, չհեռանալ պահակատեղուց մինչև որ չփոխելի կամ չհեռացելի, նոյնիսկ եթէ կեանքին վտանգ սպառնայ: Երբ պահակատեղում մօտ հրդէհ պատահի, կամ անկարգութիւն ծագի, որի առաջին ինքը չկարողանայ առնել կամ եթէ ինքն հիւանդանայ՝ կանչում է ռազմօդեաշէտ:

Պահակն իր հրացանը կարող է տալ միայն ԹԱԿԱՒՈՐ ԿԱՅՄԱՆԻ անձնական հրամանով:

Պահակին փոխել կամ պահակատեղուց հեռացնել կարող են՝ պահակապետը (կարաուլնի նաչայնիկ), պահակի ունտէր-օֆիցերը և իր ռազմօդեաշէտ:

Պահակը գէնք է գործ ածում երեք դէպքում.

1) երբ յարձակում են իր հսկողութեան յանձնւած պահակատեղու վրայ,

2) երբ բանտարկեալ է փախչում և

3) երբ յարձակում են իրա վրայ:

Պահակը կատարում է պահակապետի, պահակի ունտէր-օֆիցերի և իր ռազմօդեաշէտ հրամանները:

Պահակը պահակատեղում պիտի կանգնի աշաւուրջ, ոչ մի բանով չզբաււնի, կողմնակի անձանց պահակատեղուն մօտ չթողնի: Պահակին արգելւում է պահակատեղում նստել, ուտել, խմել, ծխել, քնել, բնական պահանջները կատարել, կողմնակի անձանց հետ խօսակցել և դրամ ընդունել:

Պահակի առանձին պարսկականութիւնները.

1) բանտարկեալների մօտ, 2) դրամարկղի մօտ, 3) վառօդի մառանի մօտ և 4) հրդէհի ժամանակ (ուսու-

ցանում է երկրորդ անգամ ծառայութեան կանչւած ժամանակ):

Բանտարկեալներ հսկող պահակը ոչ ոքին չի թողնում նրանց մօտ. նրանց էլ չի թողնում դուրս գալու առանց պահակապետի կամ ռազմօդեաշէտ թոյլտուութեան:

Բանտարկեալների կամերաների մօտ կանգնած ժամանակ պատուհանից դիտում է բանտարկեալներին և նկատածների մասին, կարևոր դէպքում, դէկուցանում է պահակապետին:

Պահակը հսկում է, որ բանտարկեալները պատուհաններից ոչինչ դուրս չգցեն, պատուհանի փեղկերը չփշացնեն, բացւածքներ չփորեն, կողմնակի անձանց հետ չխօսեն, չծխեն, թողլթ (կարտ) ու ոսկրախաղ չխաղան և աղմուկ չհանեն:

Երբ բանտարկեալները չեն կատարում նրա պահանջը, ապա սուլիչով (սուխտօկ) կամ ձայն տալով կանչում է պահակապետին կամ ռազմօդեաշէտ, իսկ ծայրայեղ դէպքում կարող է գէնք գործածել:

Սնդուկի, դրամարկղի եւ մառանի պահակը ոչ ոքի մօտ չի թողնում առանց ռազմօդեաշէտ կամ պահակապետի: Երբ դրամարկղը բաց է ապա, կնիքը քակելուց մինչև դրամարկղի փակելն ու կնքելը, պահակը ոչ ոքի մօտ չի թողնում, առանց այն մարդու թոյլտուութեան, որը ռազմօդեաշէտ ներկայութեամբ քակել է կնիքը: Հսկել, որ դրամարկղի վրայի կնիքը նման լինի կնիքի հետքին (սլէպօկ) և դրամարկղի արտաքին անվնասութեան ու փականների վրայ:

Վառօդի մառանի (պօրօխօվօյ պօդրեր) մօտի պահակն հսկում է, որ մառանից 50 քայլ այն կողմ

ոչ ոք կրակ չանի, հրացան չարձակի և կարգով կամ երիվարով արագ չանցնի:

Հրդեհի ժամանակաւ պահակն ընդունում է իր հսկողութեան տակ ամեն բան, ինչ որ բերում յանձնում են, բայց ոչ ոքի, առանց ռազմօգեաշէութեան, ոչինչ չի տալիս:

Պահակների պատիւ (չես) քալը: Բոլոր ներքին պահակատեղիների, նոյնպէս և դրօշակների ու եկեղեցիների մօտի պահակները կանգնած տեղում հրացանը «ոտին» (ու նօգի) բռնած են պատիւ տալիս «եֆրէյտորի պէս» (պօ եֆրէյտօրսկի) իսկ քնացած պահակները պատիւ են տալիս «նա կարաուլ» վերցնելով: Վրաններում ապրելիս բոլոր պահակները պատիւ են տալիս հրացանը «նա կարաուլ» վերցնելով:

Պահակը պատիւ է տալիս հրացանը «նա կարաուլ» վերցնելով — ԹԱԳԱԻՈՐ ԿԱՅՍՐԻՆ և ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՏԱՆ ԲՈՂՈՐ Անդամներին, բոլոր գեներալներին, Ռուսաց զօրքի բոլոր օֆիցերներին, դրօշակների և շտանգարանների, հոգևոր թափօրներին և այն թաղման գնացքներին, որոնց ուղեկցում են զինուորական խումբեր (կօմանդա):

Հանգիստ (ամիրնօ) կանգնելով պահակը պատիւ է տալիս — պօգպրապրշիկներին, բոլոր ունտէր-օֆիցերներին, ստորին կարգի զինուորականներից իր անմիջական իշխանաւորներին, իւր ռազմօգեաշէութեան, այն հասարակ զինուորներին (բեադօյ), որոնք ունին ի նշան գերազանցութեան Զինուորական շքանշան և այն թաղման գնացքներին, որոնց զինուորական խումբ չէ մասնակցում: Պահակները առանց «նա կարաուլ» վերցնելու հանգիստ կանգնելով պատիւ են տալիս:

1) երբ իշխանաւորն անցնում է յետևի կողմից, 2) արտաքին պահակատեղիներում (նարուժնի պօստ) երեկոյեան զարեայից մինչև առաւօտեան զարեան, 3) հրդեհի ժամանակ, 4) բանտարկեալների կամերայի մօտ և 5) բերդի բակի ներսում:

Կօնվոյի պարսականութիւններ: Մի բերդից միւսը կամ բերդից դատարան և այլն բանտարկեալներ տանելիս նրանց ուղեկցելու համար նշանակում են ստորին կարգի զինուորականներ, որոնք կոչւում են կօնվոյներ: Բանտարկեալներ ուղեկցելիս պահակը պարտաւոր է 1) թոյլ չտալ, որ բանտարկեալը փախչի, 2) թոյլ չտալ, որ բանտարկեալները ողորմութիւն խնդրեն և որևէ յարաբերութիւն ունենան կողմնակի անձանց հետ, 3) եթէ յարձակում լինի բանտարկեալների վրայ, պահպանել նրանց:

Արգելւում է բանտարկեալներ տանել այն պալատների մօտով, որտեղ ապրում են ՆՈՅԻՆ ԿԱՅՍԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾՈՒԹԻԻՆՆԵՐԸ, այլև շուկաներով և այնպիսի տեղերով, ուր շատ ժողովուրդ է խոնւած:

Կօնվոյներ զենքի են դիմում չորս դէպքում. 1) երբ յարձակւում են կօնվոյի վրայ, 2) Բանտարկեալին պաշտպանելիս, 3) երբ բանտարկեալը փախչում է և 4) երբ հրամայի կօնվոյի զլխաւորը:

Կօնվոյները ոչ ոքի պատիւ չեն տալիս, այլ հանգիստ են կանգնում երբ շինութիւնների մէջ են:

ՀՐԱՅԱՆԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ծանօթութիւն հրացանի հետ: Ժողովատեղին, Զինուորական նաչայնիկի մօտ, ծառայութեան գալուց, մարտիկին տրւում է հրացան:

Հրացանը նրա համար է, որ արձակենք և խոցենք (սպանենք թշնամուն): Որպէս զի հրացանը չփչանայ, պիտի զգոյշ վարենք նրա հետ, գիտենանք նրան մասերի բաժանել, սարքել, մաքրել, ճանաչենք բոլոր մասերը և նրանց նշանակութիւնը:

1891 ԹԻԱԿԱՆԻ ՏԵՍԱԿԻ (նմուշի) 3 ԳԾԱՆԻ ՀՐԱՅԱՆԻ ՀԱՄԱՐՈՏ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ:

Հրացանի մասերը.

ՍՏՈՐ (փողը) ծառայում է նրա համար, որ ուղղութիւն տայ գնդակի թռիչքին: Ստուն ունի կանալ (անցք) 4 կտրւածքներով (նարէզ) որոնք ստիպում են գնդակին պտտել, որն առաջացնում է մեծ կայունութիւն ու յարմարութիւն նշանառութեան համար:

ՊԱՏՐՈՆՆԻԿԸ (փամփոշտատեղ) փամփոշտը տեղաւորելու համար է:

ՍՏՎՈյնայա կօրօքիան — զատուօրը տեղաւորելու համար է:

Օստէկա-օսրաժաէլը նրա համար է, որ փամփոշտները, որոնք պիտի անցնեն մագաղինայա կօրօքիից դէպի ստվօլը, բաժանէ իրարից:

Սպուսկօվօյ մեխանիզմը ծառայում է պայթիւն առաջացնելու համար. նա բաղկացած է սպուսկօվօյ կրիչօկից, որ կուրօկը ցածրացնելու համար է և սպուսկօվօյ պրուժիցի, որը բաեօկը խփում է կապիւլին:

Պրիցէլը եւ մուսկան ծառայում են զանազան

տարածութեան վրայ, մինչև 2700 քայլ, նշանառութեան համար:

ՉԱՏՈՐը նրա համար է, որ փամփոշտը մտցնի փամփոշտատեղը (պատրոննիկ) և փակի ստուօլը հրացանաձգութեան ժամանակ:

Մագաղինայա կօրօքիան փամփոշտներ տեղաւորելու համար է:

Լօժան (ղօնդաղը) հրացանի զանազան մասերը իրար հետ միացնելու և հրացանի գործելու համար է: Հրացանաձգութեան ժամանակ ստուօլը տաքանում է, ուստի ձեռքը չայրելու համար նրա վրայ դրւում է ստուօլի նակլադիան:

ՇՏԻԿԸ (սւխը) նրա համար է, որ խոցենք հրացանով: Ստուօլի կանալը և պատրոննիկը մաքրելու համար լօժայի կտրւածքի մէջ վիճաւ ամրացնում է օմպօլը:

Հրացանի պրիբօրներն են. երկու լօժայի կոյցօ (օղակ) ստվօլը և ստվօլի կօրօքիան լօժային միացնելու և երկու անցաքիա հրացանի բեմենը (փոկը) ամրացնելու համար:

Հրացանի պրիմադլէժիօսներն են. օմպօլնայա մուճա ու օպիկա, դույնայա նակլադիա եւ վկադիւ:

Պրօսիւկան հրացանը շորի կտորներով կամ պակլեայով (վուշով) մաքրելու համար է:

Օսվեօրսկով ամրացնում և թուլացնում են հրացանի վիճաւը (պտուտակները):

Հրացանի բեմենը (փոկը) նրա համար է, որ հրացանը ուսը կամ մէջքը զցւի:

Պալօչկաները (փայտերը), պակլեան վուշը, մա-

բուր շորի կտրուներ, սմազկան եւ նաւթը հրացանը մաքրելու համար է:

Փամփուռք բաղկացած է գիլզուց զակրախնայով և գնդակից: Գիլզին լցնում են վառօդ և դնում կապսիւլը:

Որպէսզի հրացանը լցնենք միանգամից 5 փամփուշտներով, պիտի այդ փամփուշտները անց կացնենք օրօյմայի մէջ:

Հրացանի մասերի բաժանելը կատարւում է հետեւեալ կերպով.— 1) հանել ռիկը— դրա համար հարկաւոր է շտիկը խօմուտը դարձնել դէպի ձախ, որպէսզի, մուկեօկն ընկնի մուշկայի դէմ և ափով թեթև կերպով շտիկի շէյկային հարւածելով հանել. 2) հանել ռամայը— պտտացնելով հանել իր բնից. 3) զատուրը կօրօքայից հանել— ձախ ձեռքի մատով սեղմել սպուռկօյ կրիւշօկի պոչը, իսկ աջով դարձնել զատուրի ըռկօեադկան դէպի ձախ և հանել ստուլի կօրօքկայից. 4) հանել ստուլի նակլադկան— թուլացնել զոյգ ռազդփիժնօյ օղակները, թուլացնել վերին անտաբկան, հանել վերին ռազդփիժնօյ օղակը և հանել ստուլի նակլադկան, քաշելով նրան ստուլի վրայով դէպի վեր, մուշկայի մօտ. 5) բաժանել ստուլը լոժայից— դրա համար հարկաւոր է պտտացնելով հանել ուպօրի և պոչի վիտները, հանել մագազիննայա կօրօքկան, հանել ներքին ռազդփիժնօյ օղակը և բաժանել ստուլը լոժայից:

Հրացանի ամբողջովին մասերի բաժանելը պիտի կատարւի ուսուցչի հսկողութեամբ:

Հրացանի մասերի սարքելը կատարւում է հետեւեալ կերպով. 1) դնել ստուլն իր կօրօքկայով լոժայի

մէջ, մագազիննայա կօրօքկան անց կացնել իր տեղը. վիտներն ամրացնել, անց կացնել ներքին ռազդփիժնօյ կօյլցօն, անցկացնել ստուլի նակլադկան, անց կացնել վերին ռազդփիժնօյ կօյլցօն և ամրացնել, 2) անցկացնել զատուրը ստուլին կօրօքկայի անցքի մէջ. 3) անցկացնել ռամայը և պտտացնելով ամրացնել իր տեղում. 4) անցկացնել ռիկը ստուլի վրայ և դարձնել շտիկի խօմուտիկը դէպի աջ մինչև օտկադը:

Հրացանը սարքելուց յետոյ ստուգել նրա զանազան մասերի գործելը:

ՀՐԱՅԱՆԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ:

1) Զօրանցներում հրացանը պիտի պահել պիւրամիդներին վրայ— շտիկն ամրացրած, զատուրը բաց և կուրօկը դէպի ձախ դարձրած:

2) Բնակարաններում ապրելիս, եթէ պիրամիդներ չկան, թոյլատրւում է հրացանը ամուր հանգոյցով կախել պատից կամ առաստաղից:

Հրացան արձակելը եւ գնդակի թռիչքը: Երբ, կուրօկի բաց թողնելուց, զատուրի ուղարկելը խրփւում է կապսիւլին, ապա գիլզու մէջ գտնւած վառօդը բոցավառւում է, առաջանում են գազեր, որոնք գնդակը ստուլի անցքից դուրս են մղում. պայթիւնի միջոցին հրացանը մի քիչ յետ է հրում. այս յետ հրելը կոչւում է օսդաչա: Հրացանը նշան բռնելու համար ծառայում են պրիցելը և մուշկան: Հրացանը ուղղելը կոչւում է նւան դնել (պրիցէլիվանիէ): Միշէնի (նշանի) այն կէտը, դէպի ուր ուղղում ենք հրացանը, կոչւում է նւանակէս (տօչկա պրիցէլօվանիա):

Այն գիծը, որը հրացան արձակողի աչքից անցնում է պրիցէլի պրօրէզի մէջտեղից և մուշկայի գազաթով դէպի նշանի կէտը—կոչւում է նշանագիծ (լինիեա պրիցէլովանիա):

Նշան դնելու համար անհրաժեշտ է.

1) Նայել նշանակէտին.

2) Փակել ձախ աչքը իսկ աջով նայել պրիցէլի պրօրէզի բացւածքով մուշկային ափսպէս, որ մուշկան գտնւի պրիցէլի պրօրէզի մէջտեղում և լինի ծայրերին հաւասար:

3) Հրացանն ուղղել ափսպէս, որ մուշկայի գազաթն երևայ նշանակէտի տակ, ֆալով պրիցէլի պրօրէզի մէջ տեղին և ծայրերին հաւասար:

Նշանառութեան կէտի որոշելը: Ինչքան նշանակէտը հեռու է, այնքան էլ բարձր պիտի ուղղւած լինի ստւօլի կանալը, որ գնդակը նշանին դիպչի: Ստւօլի կանալը դէպի նշանը ճիշտ ուղղութիւն տալու համար ծառայում է պրիցէլը:

Պրիցէլը, նայած թէ ինչպէս է դրւած, կոչւում է մշական (պօստօեաննի) եւ ըստ սարածութեան (պօ ռազստօեանիի):

Երբ պրիցէլի ռամկան (նշանաշրջանակը) ցած է թողնւած և խօմուտիկն ընկած է պրիցէլնայա կօլօդկայի առաջին (ստորին) աստիճանի վրայ, այդ կոչւում է մշական նշան (պօստօեաննի պրիցէլ):

Երբ պրիցէլին խամուտիկը դրւած է պրիցէլնայա կօլօդկայի ուրիշ աստիճանների վրայ, բացի առաջինից, կամ պրիցէլնայա ռամկայի բաժանումների վրայ, կոչւում է նշան ըստ սարածութեան (պրիցէլ պօ ռազստօեանիի):

Նպասակին (նշանակէտին) չկայելու պատճառները երեք են. 1) հրացանի լաւ չլինելը, 2) միատեսակ մուշկա վերցնել, ճիշդ նշան դնել և պայթիւն առաջացնել չկարողանալը և 3) վատ, գնդակի թռիչքին խանգարիչ եղանակը:

Հրացանաձգութիւնը կատարւում է՝ կանգնած, չոգած և պառկած: Եթէ կայ պահելու տեղ, օրինակ հողաթումբ, փոս, ծառ և այլն, ապա հարկաւոր է թագնւել դրանց ետև և հրացան արձակել ինչպէս յարմար է:

ՀՐԱՑԱՆԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՁԵԻՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՄԸ:

Հրացանաձգութեան ձևերի սովորելը պիտի կատարւի հետևեալ կարգով (աստիճաններով). 1) իզգօտօվկա (նախապատրաստութիւն)—հրացանը լցնելու հետ միասին—նախ կանգնած ապա չոգած և պառկած, 2) պրիցէլ դնելը, 3) հրացանի կոթն ուսին կպցնելը, նշան դնելն ու արձակելը և 4) հրացանաձգութեան դադարեցնելը:

ՀՐԱՑԱՆԱԶԳՈՒԹԵԱՆ ՁԵԻՆԵՐԸ

Իզգօտօվկա (նախապատրաստութիւն)

Կանգնած հրացանաձգութեան նախապատրաստւելու համար հրացանը վերցնւում է ոտի մօտից միանգամից (մի պրիեօմով): Դրա համար հարկաւոր է կէս-պտոյտ դառնալ դէպի աջ և ձախ ոտը դնել դէպի ձախ նոր ուղղութեամբ ափսպէս, որ մարմինն ստանայ կայուն (ամուր) դրութիւն: Միաժամանակ

աջ ձեռքով դցել հրացանը դէպի առաջ, ձախ ձեռքի վրայ: Այս անելուց յետոյ հրացանը պիտի ստանայ այնպիսի դրութիւն, որ կոթը (պրիկլադ) կրծքի աջ կողմից լինի փամփշտամանի վրայ, իսկ հրացանի բերանը (դուլօ) վզի բարձրութեան վրայ: Նայել նշանին: Հրացանն այս կերպ վերցնելուց յետոյ իսկոյն լցնել:

ՆՇԱՆ (պրիցէլ) ԴՆԵԼԸ

400 քայլից ոչ-աւելի տարածութեան վրայ պրիցէլնայա ռամկան պիտի ընկած լինի պրիցէլնայա կօլօղկայի վրայ, իսկ խօմուտիկը գտնւի առաջին ատիճանի վրայ 4 թուանշանի մօտ:

Եթէ հարկաւոր է արձակել 400—1200 քայլ տարածութեան վրայ, ապա հարկաւոր է բարձրացնել պրիցէլնայա ռամկան և քաշել խօմուտիկն այն ատիճանի վրայ, ուր ցոյց է տւած հարկաւոր տարածութիւնը: Բէրդան հրացանի պրիցէլնայա ռամկայի վրայ կայ գծիկներ, որոնց մօտ նշանակւած են թւեր: Հարկաւոր տարածութեան վրայ արձակելու համար պիտի խօմուտիկը կանգնացնել պրիցէլնայա ռամկայի այն գծիկի վրայ, որի մօտի թւանշանը ցոյց է տալիս մեզ հարկաւոր տարածութիւնը:

ՀՐԱՑԱՆԻ ԿՈԹՆ ՈՒՍԻՆ ԿՊՅՆԵԼՆ ՈՒ ՆՇԱՆ ԲՈՆԵԼԸ:

Ուշադրութեամբ նայել նշանակէտին, ապա աջ ձեռքի ցուցամատը կորացնել կուրօկի պոչի վրայ, նոյն ձեռքի մնացած մատներով ամուր պահել հրա-

ցանի կոթն ուսի մէջ: Ձախ ձեռքով պահել հրացանն ում ինչպէս աւելի յարմար է: Ապա գլուխը թէքել կոթի վրայ, փակել ձախ աչքը, իսկ աջով նայել պրիցէլի պրօրէզով մուշկային ուշադրութիւն դարձնելով, որ մուշկան գտնւի պրիցէլի պրօրէզի մէջտեղը և նրա ծայրերի հետ հաւասար: Յետոյ հրացանն ուղղել— նշանի տակից դէպի վեր— այնպէս, որ նշանի մէջտեղը լինի մուշկայի գագաթին: Նշան բռնելիս ուշադրութեան առնել որ. 1) հրացանը մի կողմի վրայ թէքւած չլինի, 2) աջ ձեռքով հրացանի կոթն ամուր պահել ուսի մէջ, 3) հրացանը լինի ձախ ձեռքի ափում, այս դէպքում որպէս յենարան և 4) մարմինը չափից դուրս լարւած դրութեան մէջ չլինի:

Արձակելը: Արձակելու համար (կօմանդայով կամ առանց կօմանդի) հարկաւոր է շնչառութիւնը դադարացնելով ցուցամատով (կարելի է և միջամատով, եթէ ցուցամատով անյարմար է) շատ կամաց սեղմել սպուսկօվայ կրիւշօկի պոչը, աչքով բոլոր ժամանակ հսկել, որ մուշկայի դրութիւնն ուղիղ լինի. աջ ձեռքի մնացած մատներով ամուր սեղմել կոթի վիզը (շէյկա) և պահել հրացանն ուսի մէջ:

Արձակելուց յետոյ հրացանն շտապով բռնել այնպէս, ինչպէս նախապատրաստւելու ժամանակ (իզգօտովկա) և իսկոյն լցնել:

ՀՐԱՑԱՆՆ ՕԲՕՅՄԱՅԻՑ ԼՅՆԵԼԸ:

Հրացանն օբօյմայից լցնելու համար պիտի բաց անել զատօրը, աջ ձեռքով փամփուշտամանից վերցնել փամփուշտներ անցկացրած մի օբօյմա և ուղ-

դահայեաց կերպով (օտովէսնօ) անց կացնել ստուրի կօրօբկայի պազի մէջ (արանքում), աջ ձեռքի բութ մատով սեղմել օբօյմայի մօտից վերին փամփուշտը և հասցնել փամփուշտները մագաղիննայա կօրօբկան աշնպէս, որ վերին փամփուշտը լինի ստվօյնի կօրօբկայի մէջ. յետոյ դէն ձգել օբօյման և զատուօրը փակել:

Հրացանը մի փամփուշտով լցնելը կատարւում է աշնպէս, ինչպէս բէրդան հրացանի լցնելը. այսինքն աջ ձեռքով փամփուշտամանից պիտի հանել մի փամփուշտ, դնել պատրօնների մէջ և զատուօրը փակել: Հրացանը դատարկելու համար պիտի զատուօրը բաց անել, որը յետ քաշւելով քաշում է պատրօններից փամփուշտը, ապա ստվօյնի կօրօբկայից փամփուշտը վերցնել և դնել փամփուշտամանի մէջ:

ԶՕՐԱՆԱՂԻ ՈՒՍՈՒՄԸ:

Ստրոյ (զօրքի դասաւորութիւն) կոչւում է մարտիկների որոշեալ կերպով դասաւորումը միասին կարգաւորման, շարժողութեան և գործողութեան համար: Զօրախաղի ուսումը կայանում է—կանգնելում (ստոյկա), դառնալում (պօվօրօտ), քայլելում (մարշիրօվկա) և հրացանաշարժութեան մէջ (հրացանաշարժութիւնն է—«նա ռուկու», «նա կարաուլ», «նա պլէշօ» և «նա ռեմէն»):

Յիւած կարգաւորում (ռազսիպնօյ ստրոյ): Որպէսզի հակառակորդի հետ ընդհատելիս նրանց կրակից քիչ կորուստ ունենանք, ռօտաները դասաւորւում են կուելու համար (բօեվօյ պօրեադօկ), որ բաղկա-

ցած է ցէպից (շղթայ) և ռեզերվից (օգնական զօրք):

Յիւած կարգաւորման մէջ զտնող մարտիկի պարսականութիւններ: 1) իմանալ իր մարտական խնդիրը, 2) միշտ կապ պահպանել ընկերների հետ, 3) ընկերներին օգնել, 4) ինքնակամ տեղից չհեռանալ, 5) յարմարել տեղի հետ, այսինքն ընտրել ծածկած և հրացանաձգութեան համար յարմար տեղ, 6) հրացան արձակել միայն հրամայելուց, 7) արձակել ինչպէս ցոյց կտրւի—ուշուշ (ռէդկօ) կամ յաճախ (չաստօ), 8) ըստ սուլիչի (սւխտօկ) դադարեցնել հրացանաձգութիւնը, 9) առաջ շարժելիս պահպանել ուղղութիւնը, 10) յարձակման (ատակա) ժամանակ գնալ արագ—եթէ հրամայւած է—արձակելով առանց նշան դնելու, 11) եթէ իշխանաւորն հեռու է վարւել ըստ իր հայեցողութեան, 12) փոխարինել պակասած իշխանաւորին և շարունակել սկսած գործը:

Սւխմամարի (շտիկօվօյ բօյ) ուսումը: Սւխմամարտի արեւստը կայանում է նրանում, որ կարողանաս արագ և ուժեղ հարւածել հակառակորդին մինչև նա այդ կանի: Սւխնով հարւածելու համար հրացանը վերցնւում է «նա ռուկու»:

Մարմնամարզութիւնը մարտիկին նախապատրաստում է զօրախաղի ուսման համար, ռազմական և արշաւանքի կեանքի տանելուն, տեղական արգելքները յաղթահարելուն: Մարմնամարզութիւնը բաժանւում է—պասսիւնայա (կրաւորական) և գործիքների վրայ: Մարմնամարզութեան ուսուցման գործիքներն են՝ ձի օղակներով, հորիզոնական գերաններ, դուրնիկ, տրապեցիա, փայտեղ ազատ շարժողութեան համար և ձողեր վերև թռչելու համար:

Պարգեւներ (նագրադա), որ կարող է ստանալ մարտիկը պատերազմի ժամանակ քաջ հանդիսանալուց եւ մարդասիրական սխրագործութեան համար: Իւրաքանչիւր մարտիկ պատերազմի ժամանակ, օրէնքով նախատեսւած, աչքի ընկնող արիութեան համար, կարող է ստանալ գերազանցութեան նշան — Զինւորական շքանշան, որն ունի 4 աստիճան 1) ոսկէ խաչ բանտով, 2) ոսկէ խաչ առանց բանտի, 3) արծաթէ խաչ բանտով եւ 4) արծաթէ խաչ առանց բանտի: Խաղաղ ժամանակ մարտիկը կարող է ստանալ մեդալ Վլադիմիրեան լենտի վրայ մարդասիրական քաջութեան, խեղտւողին ազատելու, հրդէհի միջից փրկելու համար երբ իր կեանքն ակներեւ վտանգի է ենթարկում:

Արիութեան եւ արժանաւոր ծառայութեան համար խաղաղ ժամանակ մարտիկը կարող է ստանալ եւ գերազանցութեան նշան Ս. Աննայի շքանշան:

Գինը 10 կոպ.

Арм.
2-4200₈

Պահանջողները պիտի դիմեն հետևեալ հասցեով՝ Ку-
таисъ, 201 пѣхотный Потійскій полкъ, штабсъ-капитану
Купріянову.

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0048840

15882

